

Mosty – zabytki niedoceniane

„Mosty są ważniejsze od domów, świętsze od kościołów, ponieważ w większym stopniu stanowią wspólną własność. Należące do wszystkich i w wszystkim w równej mierze przydatne, wzniesione są sensownie zawsze na tym miejscu, gdzie najczęściej krzyżują się ludzkie potrzeby. Mosty trwają dłużej niż inne budowle i nie służą żadnym ukrytym lub złym celom”.

(Ivo Andrić)

Edward Wieczorek

Mosty towarzyszą człowiekowi „od zawsze”. We wszystkich czasach i we wszystkich kulturach były tak samo niezbędne. Prawdopodobnie pierwsze z nich stworzyła sama przyroda, w postaci zwałonych pni, pnączy czy brył skalnych. Podpatrując naturę, człowiek zaczął ją naśladować. Pierwsze mosty przez niego zbudowane były pniami przerzuconymi przez wąwozy czy koryta rzek. Później technika wznoszenia mostów stała się bardziej wyrafinowana, a do ich budowy zaczęto stosować różne materiały: drewno, liny, kamienie, cegły, beton, żelazo, stal, a nawet tworzywa sztuczne. Coraz bardziej skomplikowane stały się także ich konstrukcje. Współczesne mosty nie tylko pokonują przeszkody terenowe, ale często stanowią też wspaniałą ozdobę krajobrazu. Dziś już trudno sobie wy-

obrazić port w Sydney, zatokę Firth of Forth w Szkocji czy zatokę w San Francisco bez zbudowanych tam mostów.

Mosty stanowią nie tylko konstrukcyjne połączenie dwóch odległych punktów, ale często śmiałe projekty architektoniczne, jak chociażby most Sundial w Redding (północna Kalifornia) projektu Santiago Calatravy. My jednak chcemy przyjrzeć się tym mostom, które stały się już zabytkami techniki.

Najstarsze zachowane na świecie zabytki budownictwa mostowego dotyczą rzymskich akweduktów i sięgają nawet pierwszego stulecia p.n.e. (Pont du Gard koło Nimes we Francji 19 r. p.n.e., Segovia w Hiszpanii ok. 100 r. n.e.), zaś najstarszymi nadal użytkowanymi są mosty zbudowane w średniowieczu (np. Steinern Brücke na Dunaju w Ratybonie, Most Karola w Pradze).

Na ziemiach polskich mosty zaczęły powstawać bardzo późno. Pierwszą

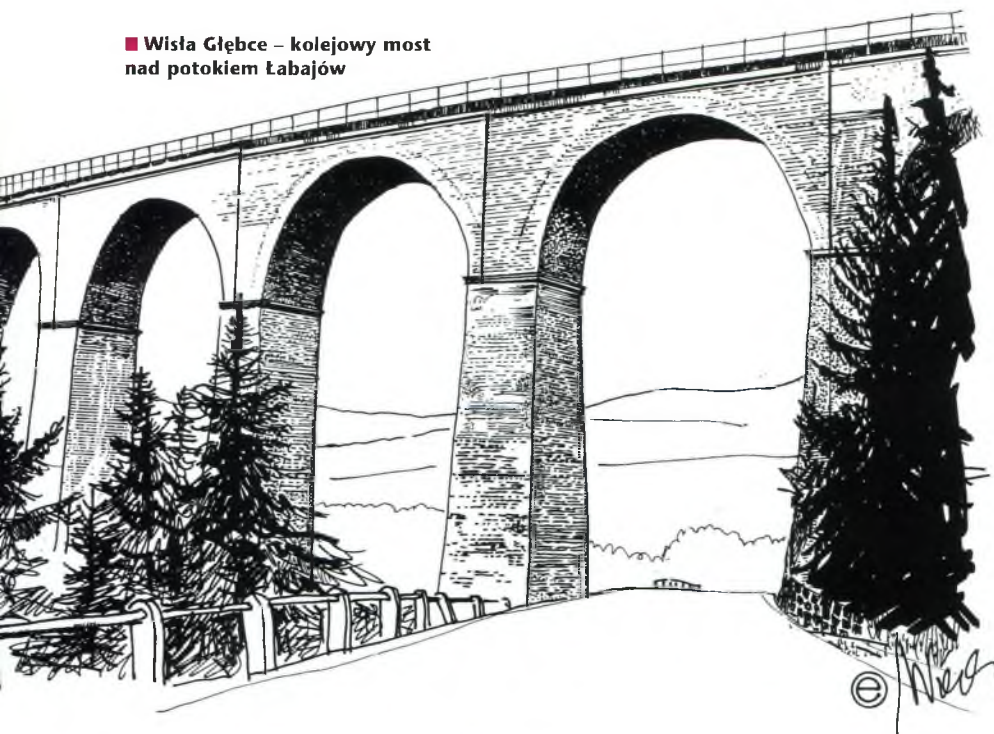
stałą przeprawą w Polsce był 500-metrowy most drewniany przez Wisłę, zbudowany w Warszawie na polecenie króla Zygmunta Augusta przez Erazma Giotto z Zakroczymia w l. 1568-1575. Budowali tej poświęcił nawet swą fraszkę Jan Kochanowski („Nieubłagana Wisło, próżno wstrząsasz rogi / Próżno brzegom gwałt czynisz i hamujesz drogi / [...] Bo krom wioseł, krom prumów / dziś suchą nogą / Twój grzbiet nieujędzony wszyscy deptać mogą” – „Na most warszawski”), ale uległ on już w 1603 r. zawaleniu pod naporem wiosennej kry. Na budowę kolejnej stałej przeprawy trzeba było czekać prawie 250 lat, do zbudowania kratownicowego Mostu Kierbedzia (1859-1864). W ciągu tych dwustu pięćdziesięciu lat przeprawa przez Wisłę odbywała się w Warszawie przez mosty pontonowe lub łyżwowe, rozbierane na okres od listopada do maja.

Nie znaczy to, że na ziemiach polskich nie mamy wcześniejszych zabytków techniki mostowej. Najstarszym, do dziś eksploatowanym mostem kamiennym, jest most w Kłodzku, zbudowany w 1390 r. w czasie, kiedy Śląsk należał do Królestwa Czeskiego. Z okresu średniowiecza pochodzą też kamienne mosty w Bardzie Śląskim (1516-89), Łądku Zdroju (1565 r.) i ceglany most w Reszlu, zbudowany w XIV w. przez Krzyżaków. Kroniki wspominają także o licznych drewnianych (później kamiennych) mostach we Wrocławiu, które w późniejszym czasie zastąpiono konstrukcjami nowocześniejszymi. Do dziś Wrocław jest miastem o największej w Polsce liczbie mostów.

Nie wszystkie mosty, zachowane do naszych czasów są objęte ochroną ze względu na swe wartości inżynierskie, historyczne lub estetyczne. Znane są liczne przypadki obwieszania mostów różnego rodzaju instalacjami (rurociągami, przewodami), oszpecającymi pierwotne projekty. Brakuje też w społeczeństwie świadomości wartości tych obiektów, po których na co dzień jeździmy, depczemy, nie zdając sobie sprawy z ich piękna, nowatorstwa czy historii.

Najważniejsze zabytki budownictwa mostowego w Polsce zostały objęte ochroną konserwatorską, a część jest nawet na bieżąco użytkowana. Spośród tych kilkudziesięciu obiektów wartymi uwagi są: najstarszy kamienny most w Polsce – gotycki most na Młynówce w Kłodzku z 1390 r.; najstarszy (zachowany we fragmentach) most żelazny w Europie – na Strzegomce w Łazanach

■ Wisła Głębce – kolejowy most nad potokiem Łabajów

■ Zabytkowy kamienny most z 1898 r. w Katowicach-Podlesiu

koło Strzegomia z 1796 r.; jeden z pierwszych w Europie, nadal eksploatowany żelazny most wiszący - na Małej Panwi w Ozimku z 1827 r.; pierwszy na świecie stalowy drogowy most spawany - na Słudwi koło Łowicza z 1929 r. i czwarty na świecie most ze strunobetonowych belek prefabrykowanych - most na Nysie Kłodzkiej z 1942 r. w ciągu autostrady A4.

W województwie śląskim zachowało się także sporo obiektów godnych ochrony. Najstarszym kamiennym mostem jest dwuprzęsłowy most na rzece Mlecznej w Katowicach-Podlesiu, zbudowany w 1898 r. w ciągu ulicy Zaopusta. Od czasu wpisania go do rejestru za-

bytków w 1984 r. został wyłączony z eksploatacji. Innym, nie mniej ciekawym, jest most rozpięty na siedmiu żelbetonowych przęsłach, liczących łącznie 126 metrów długości i 26 metrów wysokości nad potokiem Łabajów w Wiśle, zbudowany w l. 1931-33 wg projektu S. Saskiego i T. Mejera. Jest to drugi co do wysokości most w Polsce (najwyższy w Stańczykach nad Bładzianką ma 31,5 m wysokości od poziomu rzeki).

Nawiązując do mostu nad Łabajowem, warto w tym miejscu wspomnieć o niezwykle interesujących mostach pozostałych na Kresach w Karpatach Wschodnich, m.in. mostach na Prucie „dolnym” i „górnym” w Worochcie,

zbudowanych przez inż. Zygmunta Kulkę, czy moście w Jaremczu, zbudowanym przez inż. Stanisława Kosińskiego. Powstały one wraz z linią kolejową ze Stanisławowa przez Przełęcz Jabłonicką na Węgry w 1894 r.

Współczesne budownictwo mostowe poprzez nowoczesne technologie podejmuje coraz śmielsze wyzwania. Często obiekty godne są ochrony już w momencie budowy - właśnie ze względu na innowacyjność i artyzm konstrukcji. Niestety, często też dla nowszych, wytrzymałszych, szerszych mostów trzeba zlikwidować istniejące w tym miejscu stare. Nie zawsze da się pogodzić oczekiwania miłośników przeszłości z potrzebami dnia codziennego. Tak było np. w Londynie, kiedy zabytkowy już kamienny Nowy Most Londyński (New London Bridge z 1831 r., proj. Johna Rennie) trzeba było zastąpić w 1972 r. nowocześniejszą konstrukcją ze sprężonego betonu. Co najciekawsze, most nie uległ zagładzie, lecz rozebrany kamień po kamieniu został zmontowany powtórnie w Lake Havasu City w Arizonie. Zanim jednak zaczniemy zabytkowe mosty rozbierać i przenosić gdzie indziej, zastanówmy się, czy nie mogą one pozostać na swoim miejscu, gdzie wrosły w krajobraz i stały się jego integralną częścią. **MM**

Firma PROTEC z Krakowa oferuje usługę **walcowania profili stalowych:**

- Kątownicy do 100x12 • Ceowniki do 260 •
- IPE do 240 • HEB 100 • HEA 140 •
- Rury czarne i nierdzewne 26,9 33,7 42,4 48,3 •

Kontakt: tel.: 0048 12 650 56 10
 fax: 0048 12 653 28 44
 e-mail: protec@budmedia.pl

MM
 www.mm-boerse.de
Giełda

www.MachineStock.com

www.used-machines.com
+ www.mm-boerse.de
+ www.gebrauchtmaschinen.de
= twoja szansa!

Największy rynek obrotu narzędziami dla przemysłu obrabiarkowego. Wejdź w kontakt z dostawcami - szybko, łatwo i bezpośrednio

MM - Industrie **Börse**
 Magazin **Börse**
 www.mm-boerse.de